

УДК 14:502.11

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.13>

ФІЛОСОФІЯ ЕКОБЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА – СКЛАДОВА ЕКОФІЛОСОФІЇ ЛЮДИНИ

Наталія Семенюк, Наталія Лютко

Хмельницький національний університет,

*факультет міжнародних відносин і права, кафедра філософії та соціально-гуманітарних наук
вул. Інститутська 11, 29016, м. Хмельницький, Україна*

У процесі розв'язання спектру питань, пов'язаних з сучасною екологічною кризою, окреслено коло проблем, осмислення яких вийшло за межі екології як конкретної природничої науки і може бути визначено як філософія екобезпечного розвитку людства. У статті розглядаються сучасні уявлення про екологічну безпеку як науку, окреслено її місце серед інших наук. Показано внесок у становлення та розвиток екобезпеки окремих вітчизняних і зарубіжних вчених. Проведений аналіз концепцій екобезпеки показує їх актуальність у сучасних реаліях, акцентуючи увагу на їхньому потенціалі для розвитку сучасного суспільства.

Результати дослідження показують, що у перспективі при переході до екобезпечного розвитку акценти в розвитку науки будуть зміщатися від соціально-економічних і технологічних досліджень до вивчення природи, взаємин природи і суспільства, екологічних законів і обмежень розвитку. Процес екологізації науки в цілому буде сполучений з її орієнтацією на реалізацію цілей екобезпечного розвитку і тим самим зажадає випереджального розвитку фундаментальних досліджень, насамперед в області природничих наук і загально та науково-інтегративних форм і засобів пізнання, що створює основу для прискореного просування наукових знань у техніку і виробництво, управління й освіти.

Висновки, отримані з цього дослідження, наголошують на тому, що поступово формується єдина система випереджального екобезпечного розвитку, екофілософії, що базується на морально-гуманістичних цінностях, інтелектуальному потенціалі і духовно-інформаційних ресурсах, втілених у ноосферному мисленні, орієнтованому на реалізацію цілей екобезпечного розвитку і становлення сфери розуму, сфери екокультури цивілізації.

Перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному розгляді теоретико-методологічних засад дослідження філософії екобезпечного розвитку, впливу людського фактору екобезпечного розвитку, дослідження процесів формування у особистості свідомості, компетентностей, екокультури здійснення власної екобезпечної життєдіяльності тощо.

Ключові слова: екобезпека, глобальні проблеми людства, екобезпечний розвиток, екокультура, філософія екобезпечного розвитку.

Екобезпечний розвиток є головним каналом трансформації сучасної науково-філософської думки у певну світоглядну парадигму, що містить програмні основи рішення складних проблем взаємодії людства і природи. В умовах глобальної кризи, пов'язаної з життєдіяльністю антропосфери і техносфери, людство опинилося перед необхідністю переосмислення фундаментальних основ свого світогляду, свого місця у біосфері, у середовищі своєї життєдіяльності.

Екологічна криза відбивається в парадигмальній кризі європейської філософії і її суперечності з фундаментальними науками, з рефлексивністю і спробами, з урахуванням досвіду останнього століття, переосмислити шляхи екобезпечного розвитку як такого. Раціональна неоднозначність сучасного світу, що занурюється у сферу непрогнозованої загальної кризи, визначає сьогодні зацікавлення філософів і створює умови, за яких раціональне

мислення виходить за межі гносеологічного оптимізму. Песимізм пізнання, проголошений у другій половині XIX століття, що знайшов відображення в роботах філософів наступного періоду, ще далеко не розвінчаний. Таке «відкриття» тупика пізнання сприяє розвитку свідомості безпорадності і представляє ідеологічну протипагу становленню нового прогресивного світогляду, збагаченого екологічною свідомістю. Тому спостерігається зростання інтересу до пізнання шляхів узгодження як локальної так і загальнопланетарної діяльності з розвитком навколишнього природного середовища і біосфери в цілому. У цьому зв'язку концепція екобезпечного розвитку, розглянута в аспекті конструктивної взаємодії філософії і фундаментальних наук, повинна сприяти позитивному втіленню розвитку екологічного імперативу.

Питання формування екологічної стабільності пов'язані з вирішенням багатопланих і складних завдань, що містять різні аспекти взаємодії суспільства і природи, вимагає подальших глибоких досліджень. Ці нові зв'язки гармонійних відносин повинні сприяти відновленню процесів самоорганізації у біосфері. Складні процеси самоорганізації відкритих тобто дисипативних систем привертають увагу вчених-синергетиків. Корисність розвитку нових знань синергетики в роботах по формуванню екологічної стабільності очевидна [6]. Тому питання створення загальної стратегії самоорганізації екологічних систем залучає до себе увагу не тільки вчених-синергетиків, але і філософів, які цікавляться прогресивними підходами до вирішення завдань екологічної безпеки.

Ідеї розширення сфери людської моральності до включення у неї природи і потреба у формуванні нового екобезпечного світогляду зараз оцінюються дослідниками як умови руху людства до нової цивілізаційної парадигми. Отже, в процесі розв'язання спектру питань, пов'язаних з сучасною екологічною кризою, окреслилося коло проблем, осмислення яких вийшло за межі екології як конкретної природничої науки і може бути визначено як філософія екобезпечного розвитку.

Початок фундаментальних обґрунтувань у філософії глобальної екологічної безпеки й особливо звернення до математичного мислення, інакше кажучи, синтезу філософської волі і логіки математичного розрахунку, тема традиційно дуже напружена, суперечлива в методологічному плані, що зіштовхується часом з парадоксальними хитросплетеннями понять. Протягом тисячоріч філософії не була далека мова абстракції, але звертання до послуг математики відбувалося не часто. Але от питання: чи можуть математики, фізики, вчені-природничники і філософи один без одного забезпечити екобезпечний розвиток? За всього багатоманіття оригінальних міркувань вимальовується загальна думка про те, що роз'єднаність наук – це одна з найгостріших проблем, що викликають глибокий інтерес мислителів усіх часів. Зокрема, це стосується і причин, з яких не використовуються уже відомі людству знання у справі протистояння глобальним екологічним катастрофам. Природно, знання й уміння вирішувати питання екологічної безпеки на стиках різних дисциплін, тобто використання міждисциплінарного рівня досліджень представляє для сучасної науки істотний інтерес. Відповідно до названих обставин філософія у вирішенні проблем екологічної безпеки виступає в якості загального науково-філософського простору взаємодії різних наук і традиційних знань, що виконує для знання людства функції глобального екологічного моніторингу, що включає і екопрогнозування.

Вирішення цих завдань неможливе без відповідної трансформації суспільної свідомості, розуміння кожною людиною змісту і значення майбутніх змін. На передній план, тому виходять питання соціалізації індивіда, зміни орієнтації і змісту освітніх і просвітительських систем, як у національних, так і в глобальних масштабах з позицій екобезпечного розвитку і принципу коеволюції людини і біосфери. Лейтмотивом усіх

цих перетворень є пошуки нових форм і способів проникнення екологічних знань і імперативів в освітні структури різного рівня, засоби масової комунікації, їх тотальна екологізація. Зокрема, В.І. Вернадський, визначаючи основні умови становлення ноосфери, також особливо підкреслював необхідність різкого перетворення засобів зв'язку і обміну між країнами [3], розширення обміну інформацією між країнами, посилення комунікацій між ними.

Проблема становлення філософії екобезпечного розвитку як проблема оптимального управління співвідношенням «людство-природа» у вітчизняній методології науки пов'язана з ім'ям академіка В.І. Вернадського, його концепцією ноосфери. Ця концепція є світоглядною і методологічною основою пошуку оптимальних форм взаємовідношення біологічної і соціальної систем, пошуку такої еволюційно сформованої, самоорганізованої і саморегульованої глобальної надсистеми, що інтегрує в складну структурно-функціональну єдність абіотичне, біотичне і соціальне, які в межах цієї надсистеми охоплені єдиним контуром управління [7, с. 12].

Для філософського осмислення сутності екобезпечного розвитку потрібна єдина методологічна база, що включає і природні, і соціальні, природно-антропогенні системи. Саме такою філософсько-методологічною основою розкриття змісту екологічної безпеки служить, на наш погляд, вчення В.І. Вернадського про біосферу і її перетворення під впливом діяльності і наукової думки людини в новий, ноосферний стан.

На думку ряду сучасних екологів, вчення В.І. Вернадського про біосферу створює науковий фундамент екології. Саме біосфера представляє планетарне середовище життя для людини і всього живого, ті «навколишні умови» (environment), що повинні підтримуватися, відтворюватися і зберігатися відносно стійкими в продовж тривалого періоду часу. Тому, поняття екологічної безпеки включає у себе комплекс заходів, насамперед це певний стан природного об'єкта і гарантії держави із забезпечення безпечної життєдіяльності людини. Відносини, що стосуються екологічної безпеки, тісно пов'язані з раціональним та ефективним використанням природних ресурсів, охороною природного середовища, з використанням екологічно безпечних територій та об'єктів. Екобезпека – категорія соціальна, притаманна людському суспільству, яка формується в межах суспільних відносин, хоча відносини, які виникають у сфері екологічної безпеки, регулюються правом, і таким чином вона має певні правові форми [4, с. 123].

Реалізація можливості в дійсність, як показав В.І.Вернадський, відбувається за допомогою функцій біосфери, які не припиняють свою роботу. Вони являють собою вічно триваючі процеси і результати діяльності спільноти живих організмів біосфер – біогеохімічні функції живої речовини [2].

Тільки формування і безупинне відтворення цих функцій біосфери: газової, концентраційної, окислювально-відновної, біохімічної, функції розсіювання атомів і біогеохімічних функцій людини здатне забезпечити справжню екологічну безпеку усіх спільнот організмів і кожного окремо. Вихід з ладу хоча б однієї (будь-якої) функції біосфери означало б глобальну екологічну катастрофу. Таким чином, саме біосфера як складна, диференційована, багаторівнева цілісність і закономірності її структури і функціонування вважається предметом філософії екобезпечного розвитку.

Спираючись на вчення В.І. Вернадського концепція екобезпечного розвитку має являти собою форму дослідження майбутнього (нормативного прогнозу), у якій в одне ціле з'єднані риси утопії і реальної можливості, імовірність здійснення якої поки досить мала. Одне з найважливіших завдань сучасної науки полягає в обґрунтуванні втілення стратегії екобезпечного розвитку і тим самим у перетворенні її в наукову теорію.

Серед сучасних теорій, що можуть забезпечити природно-наукову основу концепції екобезпечного розвитку, варто назвати теорію біологічної стабілізації і регуляції навколишнього середовища, що доводить необхідність збереження природних спільнот і біосфери в цілому. Стійкість і природна еволюція останньої вбачається як природний фундамент цивілізації, яка стійко розвивається, як становлення коеволюційної соціоприродної системи. Йде формування і більш широкої концепції природної безпеки, що враховує абіотичні фактори, необхідні для реалізації стратегії екобезпечного розвитку. Встановлюється також іманентний взаємозв'язок безпеки й екобезпечного розвитку, що є одним з головних критеріїв подальшого соціоприродного коеволюційного розвитку людства.

Наступні філософсько-екологічні дослідження були пов'язані з вивченням проблем впливу перетвореного навколишнього середовища на людину і її здоров'я. Новий контекст соціальної екології почав формуватися в роботах американських соціологів Р. Парка і Е. Берджеса, які розпочали вивчення закономірностей поведінки людських популяцій в урбанізованому середовищі та використали термін «людська екологія» для соціологічного аналізу таких процесів і явищ, як урбанізація, соціальна структура, політичні рухи, расові відносини, соціальні зміни, релігія, родина тощо.

Розвиток екологічного підходу до соціуму пов'язують також із французькими роботами в галузі географії (П. Видаль де ла Бланш «Принципи географії людини» (1925); Ж. Брюн «Географія людини» (1925), у яких розглядалися проблеми заселення земної поверхні людиною. Згідно інших даних, лінія «географія людини – екологія людини – соціологія» зародилася трохи раніше – у 1837 році, у працях французького філософа і соціолога Огюста Конта – і надалі була розвинута Д.-С. Міллем (1806–1873) і Г. Спенсером.

Якщо шукати вихідні для ХХ ст. просторово-часові параметри, в яких спрацьовують світоглядні засади, які орієнтують на покращення екологічної ситуації, то це друга половина ХХ ст. Більш сучасні концепції екології життєтворчості представлені в рамках діяльності «Римського клубу» – це міжнародна неурядова організація, яка діє з 1968 р., об'єднує представників світової політичної, фінансової, культурної і наукової еліти і має на меті дослідження і пошуки вирішення глобальних проблем, що постали у наш час перед людством [1, с. 377]. Важливими наближеннями до концепції екобезпечного розвитку були обговорювані в роботах Римського клубу концепція динамічного росту, концепція органічного росту, концепція динамічної рівноваги. Загальне для всіх цих підходів – зіставлення глобальної економічної системи з живим організмом, що особливо яскраво проявився в концепції органічного росту. Кількісний ріст не грає ролі в еволюції живих чи організмів біологічних систем. Головне місце тут належить життєвій силі і здатності до виживання, тобто якісному удосконаленню і пристосуванню до навколишнього середовища. Органічний ріст приводить до динамічної рівноваги, тому що живий, зрілий організм постійно обновляється.

У загальному розумінні, до проблематики, що розкривається в працях представників Римського клубу відносяться дослідження: Б. Гаврилишина, Е. Ласло, Д. Медоуза, Е. Пестеля, А. Печчеї, Дж. Форрестера (осмислення екологічної проблеми як глобальної, прогнозування поведінки екологічних систем, глобальної моделі розвитку людства і природи в їх єдності); Б. Коммонера (екологічні закони взаємодії суспільства і природних систем); Ю. Одум (суттєві ознаки сучасної екологічної ситуації та її кризового стану); Р. Уїттекера (закономірності існування екосистем); М. Харруела (екологічні наслідки ядерної війни); А. Гора, Г. Коля, Ф. Міттерана (політичні аспекти розв'язання екологічних проблем); Р. Фулі (екологічні аспекти еволюції людини); Л. Моргана, Г. Спенсера, Е. Тейлора, А. Тойнбі, О. Шпенглера (антропологічна концепція дослідження різноманітних культур, традицій, цінностей людських спільнот) [1, с. 377].

Вперше членами Римського клубу була запропонована методологія оцінювання можливостей природи не взагалі, не просто з точки зору потреб розвитку суспільства, а з позиції врахування можливостей природи витримати антропогенний тиск, який в ХХ ст. значно зростає. Члени Римського клубу наголосили на існуванні реальних екологічних меж в науково-технологічному розвитку людства. Вони дійшли висновку, що глобальність екологічних проблем потребує для їх розв'язання колективних зусиль людства, об'єднання держав і народів.

У відповідності з програмою діяльності організації було поставлено дві мети. По-перше, сприяти швидшому і глибшому пізнанню труднощів розвитку людства. По-друге, використати всі наявні знання для стимуляції формування нових відносин, політичних орієнтацій, що б сприяли покращенню ситуації.

Результати своїх досліджень і рекомендації щодо розумних і необхідних дій людства члени Римського клубу представляли у формі доповідей. Перша доповідь Римського клубу була підготовлена професорами з США Д. Медоузом і Дж. Форрестером у вигляді математичної моделі розвитку світової ситуації на засадах врахування таких взаємозалежних змін, як капіталовкладення, використання ресурсів, забруднення середовища, виробництво продуктів споживання. Доповідь і особливо її висновки викликали світову сенсацію.

За висновком авторів доповіді, за умови збереження існуючих тенденцій науково-технічного прогресу, неконтрольованих демографічних процесів, забруднення середовища на людство в першій половині ХХІ ст. чекає глобальна катастрофа. Як шлях запобігання глобальній екологічній катастрофі Д. Медоуз і Дж. Форрестер запропонували ідеї, що стали основою концепції встановлення глобальної рівноваги між природою і людством. Такого стану можна досягнути і підтримати, якщо не нарощувати виробництво і звести приріст народонаселення до нуля. Ця концепція отримала назву концепції нульового приросту. Отже, концептуальні засади уявлень Римського клубу орієнтують на певні соціо-економічні зміни в існуванні людства, що дозволило б зберегти природу такою, якою вона є. Згодом члени Римського клубу представили ґрунтовні і яскраві доповіді, які підсумували дослідження в галузі глобальних проблем людства і пропонували шляхи виходу з кризового становища, в якому воно опинилося. Це доповідь М. Месаровича та Е. Пестеля «Людство на поворотному рубежі», Е. Ласло «Цілі людства», Б. Гаврилишина «Путівники в майбутнє: до більш ефективних суспільств» та ін.

Увагу вчених і громадськості всього світу привернула робота 1-го президента Римського клубу А. Печчеї «Людські якості» (1977). Вона носила програмний характер. А. Печчеї сформулював видатні ідеї стосовно майбутнього існування людства, якщо спосіб його існування радикально зміниться. Розглядаючи витоки і причини глобальних проблем, в тому числі і екологічної кризи, А. Печчеї [5, с. 226] вважав, що вони знаходяться не поза людиною, а саме всередині неї. Проблеми виникають тому, що люди в процесі соціального розвитку не встигають адаптувати свою культуру до тих змін, які самі ж вносять в цей світ. Отже, за висновками дослідника, розв'язання екологічних проблем потребує передусім змін самої людини, її світогляду. Потрібно мати на увазі, що всі попередні форми стихійного розвитку (класична та некласична парадигми) реалізувалися як природний соціально-економічний процес без глобального позитивного втручання науки. Наука й особливо техніка з початку індустріальної революції, як тепер стало ясно, вносили в цей процес не тільки позитивний, але і серйозний негативний внесок, усе більш сприяючи поглибленню екологічної кризи і посиленню нестабільності соціального розвитку. Існує достатньо підстав сказати, що наука була в основному націлена на створення усе більш витончених технологій споживання природних ресурсів, упевнено просуваючи до руйнування біоти

Світового океану. Переважали стратегія перетворення природи і технократичний світогляд у питаннях взаємодії природи і суспільства. У результаті на одній третині планети сформувалася індустріальна і частково постіндустріальна цивілізація з населенням більш мільярда чоловік, яка впливає на усю світову спільноту і навколишню природне середовище.

У цілому ж, розвідки і доповіді представників «Римського клубу» спрямовані на вирішення екологічних проблем не в абстрактному вимірі, а в конкретних взаємодіях між собою країн, об'єднаних у глобальний організм. Причому якщо спочатку окреслення проблем обмежувалось констатацією загострених суперечностей людського розвитку, то з часом автори доповідей все більше виходять на розуміння необхідності світоглядних і ціннісних змін – без яких не врятувати глобальний світ від екологічної катастрофи [1, с. 379].

Творчість членів клубу суттєвим чином вплинула на світову суспільну думку і оцінку «стану справ» в планетарному масштабі. Діяльність Римського клубу сформувала певну межу між попереднім і подальшим розумінням взаємин людини і природи. Стало очевидним, що настав такий момент в існуванні техногенної цивілізації, коли в прогнозах соціоекономічного і культурного розвитку людства треба виходити не з абстрактно безмежних можливостей людини, а зі стану природного середовища.

Формування філософії екобезпечного розвитку в межах філософії людини в перспективі може привести до усе більшої орієнтації останньої на рішення головної проблеми третього тисячоріччя – проблеми глобального виживання людства як формування нових відносин людини, суспільства і природи. З'являється принципово нове джерело розвитку досліджень у філософії природознавства, коли її проблематика вже не настільки явно буде залежати від окремих відкриттів в області наук про природу (хоча така залежність не зникає), а в істотно більшому ступені – від вивчення соціоприродних взаємодій. У філософії і науці в цілому формується соціоприродний (соціально-екологічний) підхід до аналізу процесів розвитку, а при внесенні цільової орієнтації на перехід до екобезпечного розвитку відбувається становлення більш високого рівня системного бачення рішення проблем – ноосферного підходу.

У філософії екобезпечного розвитку поєднуються знання з всіх основних областей науки, але найбільш істотними на сучасному етапі її розвитку виявляються філософсько-світоглядні погляди і прогнози майбутньої взаємодії природи і суспільства. Особливу роль грають ті наукові напрямки, що повинні сформувати комплексні соціоприродні критерії (індикатори) екобезпечного розвитку, що характеризуються єдністю як мінімум трьох параметрів і критеріїв – економічної ефективності, соціальної справедливості й екологічної безпеки. Пропоновані зараз показники екобезпечного розвитку, незважаючи на згаданий умовний розподіл, по своїй істоті носять соціоприродний характер і в перспективі можуть бути доповнені інформаційними, управлінськими, космічними й іншими індикаторами, серед яких, на наш погляд, повинні бути в якості пріоритетних інтелектуально-духовні критерії, що відбивають ноосферну орієнтацію філософії екобезпечного розвитку.

Філософія екобезпечного розвитку стимулює дослідження, пов'язані з зіставленням з нею концепцій постіндустріального суспільства, а також інформаційної, екологічної й іншої версії бачення майбутнього з позицій соціотехнологічного підходу, так само як і формаційного (соціально-економічного) підходу до розвитку людства. З погляду доповнюючого їх соціоприродного підходу вважається доцільним ввести поняття способу взаємодії природи і суспільства, що інтегрує соціально-економічні й екологічні характеристики і що поділяє соціоекосистему на ряд етапів. Причому майбутній спосіб взаємодії природи і суспільства, пов'язаний з переходом до екобезпечного розвитку, може бути охарактеризований як ноосферно-коеволуційний.

Кінцева мета становлення філософії екобезпечного розвитку вбачається в становленні сфери розуму, у якій головним ресурсом екобезпечного розвитку стане інформація (що дозволяє заощаджувати матеріально-енергетичні ресурси), буде реалізований випереджальне розвиток науки й освіти і інших інформаційно-інтелектуальних форм діяльності, а критерієм національного й індивідуального багатства стануть гуманістичні цінності і знання людини, що живе в гармонії з навколишньою соціальним і природним середовищем. Введення в концепцію екобезпечного розвитку уявлення про ноосферний фактор дозволяє використовувати інтелектуальний потенціал ноосферних досліджень як ресурс для подальших розробок стратегії екобезпечного розвитку, представити теорію становлення ноосфери як теоретико-методологічну базу нової цивілізаційної парадигми. Філософсько-методологічна і світоглядна складова концепції екобезпечного розвитку відіграє найбільш істотну роль не тільки в науковому обґрунтуванні цього нового типу подальшого поступального руху, але у практичній реалізації обговорюваних ідей.

Необхідно філософське осмислення проблем сучасної цивілізації, що вимагає ефективного використання специфічного категоріального апарата, що спирається у своєму розвитку не на одну яку-небудь наукову дисципліну, а на всі, на весь цілісний багатий сукупний досвід розвитку людського суспільства. У цьому положенні вперше дана концепція єдиної теорії екологічної безпеки, що включає в себе систему єдності філософських і природничонаукових знань, що містить, зокрема, методологію і програмні рішення захисту техносфери від глобальних екологічних катастроф.

У перспективі при переході до екобезпечного розвитку акценти в розвитку науки будуть зміщатися від соціально-економічних і техніко-технологічних досліджень до вивчення природи, взаємин природи і суспільства, екологічних законів і обмежень розвитку. Процес екологізації науки в цілому буде сполучений з її орієнтацією на реалізацію цілей екобезпечного розвитку і тим самим зажадає випереджального розвитку фундаментальних досліджень, насамперед в області природничих наук і загальнонауково-інтегративних форм і засобів пізнання, що створює основу для прискореного просування наукових знань у техніку і виробництво, управління й освіту. Поступово формується єдина система випереджального екобезпечного розвитку, що базується на морально-гуманістичних цінностях, інтелектуальному потенціалі і духовно-інформаційних ресурсах, втілених у ноосферному мисленні, орієнтованому на реалізацію цілей екобезпечного розвитку і встановлення сфери розуму, сфери екокультури цивілізації.

Список використаної літератури

1. Акопян В.Г. Сучасні соціально-філософські концепції екобезпечного розвитку. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. Київ: ВІР УАН, 2011. Випуск 44. С. 372–380.
2. Вернадський В. І. Хімічна будова біосфери Землі та її оточення / [редкол.: С. В. Волков (голова) та ін. ; уклад.: Л. С. Лисюк, К. О. Каздобін, Л. Б. Коваль] ; НАН України, Коміс. з наук. спадщини акад. В. І. Вернадського, Ін-т заг. і неорган. хімії ім. В. І. Вернадського. Київ : [б. в.], 2012. 506 с.
3. Воробйова Л. В. Володимир Вернадський і фізична економія: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 173 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/af061ad5-b12b-42ea-9c3a-d21e73051976/content>
4. Корнєєв, Ю. В. Поняття та правове регулювання екологічної безпеки в Україні // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2021. Вип. 49. С. 122–125.

5. Печчеї А. Людські якості. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред.акад. НАН України Л.В. Губерського. Київ: Знання, 2009. С. 226–238.
6. Сидоренко Л., Філософія сучасної екології: єдність наукових, етичних і філософських ракурсів, Практична філософія, 2000, № 1, С. 15–17. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sidorenko.html> (дата звернення: 23.10.2024).
7. Толстоухов А.В. Філософсько-світоглядні засади оптимального управління екологічною ситуацією в Україні: автореф. на здобуття наук. ст. канд.філософ. наук: 09.00.09. Київ 1999, 156 с.

THE PHILOSOPHY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HUMANITY IS A COMPONENT OF HUMAN ECO-PHILOSOPHY

Nataliia Semeniuk, Nataliia Liutko

Khmelnytskyi National University,

Faculty of International Relations and Law, Department of Philosophy and Social and Humanities

Instytut's'ka str., 11, 29016, Khmelnytskyi, Ukraine

In the course of addressing the range of issues related to the current environmental crisis, the author outlines the range of problems whose understanding has gone beyond ecology as a specific natural science and can be defined as a philosophy of environmentally safe development of mankind. The article examines modern conceptions of environmental safety as a science and outlines its place among other sciences. The contribution to the formation and development of ecological security of individual domestic and foreign scientists is shown. The analysis of the concepts of ecological security shows their relevance in modern realities, focusing on their potential for the development of modern society.

The results of the study show that in the future, in the transition to eco-sustainable development, the emphasis in the development of science will shift from socio-economic and technological research to the study of nature, the relationship between nature and society, environmental laws and development constraints. The process of ecologisation of science in general will be combined with its orientation towards the realisation of the goals of eco-sustainable development and thus will require the advanced development of basic research, primarily in the natural sciences and general and scientific-integrative forms and means of knowledge, which creates the basis for the accelerated advancement of scientific knowledge in technology and production, management and education.

The conclusions drawn from this study emphasise that a unified system of advanced eco-secure development, eco-philosophy based on moral and humanistic values, intellectual potential and spiritual and informational resources embodied in noospheric thinking, focused on the implementation of the goals of eco-secure development and the formation of the sphere of mind, the sphere of ecoculture of civilisation, is gradually being formed.

Prospects for further research are a more detailed consideration of the theoretical and methodological foundations of the study of the philosophy of eco-sustainable development, the impact of the human factor of eco-sustainable development, the study of the processes of formation of consciousness, competencies, eco-culture of the individual in carrying out their own eco-sustainable life, etc.

Key words: ecological safety, global problems of humanity, ecological development, ecoculture, philosophy of ecological development.